

Nr 4.

Ankom till Riksdagens kansli den 6 februari 1913 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående ändrad lydelse av gällande stadgande om brotts åtalande efter angivelse.

Närvarande: Herrar Widén, Lindhagen, af Ekenstam, Söderbergh, Trana*, Stärner, Alexanderson, greve Lagerbjelke, von Baumgarten*, greve Spens, Pettersson i Södertälje, Jansson i Edsbäcken, Pettersson i Bjälbo*, Lindqvist i Stockholm, Olsson i See och Holmdahl.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti sin till innevarande års riksdag avgivna ämbetsberättelse, vilken blivit till laguskottet hänvisad, har *justitieombudsmannen* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

Justitieombudsmannens framställning.

»Lag

angående ändrad lydelse af 19 § 3 mom. i förordningen om strafflagens införande m. m. den 16 februari 1864.

Häri genom förordnas, att 19 § 3 mom. i förordningen om strafflagens införande m. m. den 16 februari 1864 skall hafva följande ändrade lydelse:

Allmän åklagare vare ock pliktig att utföra åtal å brott, som hos honom af målsägande angifves, där angifvelsen är grundad på sannolika skäl, och brottet ej är sådant, att det endast af målsäganden åtalas må, efter ty i lag stadgadt finnes».

Till stöd för sin ifrågavarande framställning har justitieombudsmannen anfört följande:

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 4 häft. (Nr 4.)

»I fråga om åtal af brott innehåller 19 § 1 mom. af förordningen om strafflagens införande m. m. den 16 februari 1864 den föreskrift, att allmän åklagare skall tala å brott, som under allmänt åtal hörer, ändå att angivelse därom ej sker. Sedan därefter i mom. 2 beskrifvits, hvilka brott som höra under allmänt åtal, meddelas i mom. 3 följande stadgande:

»Allmän åklagare vare ock pliktig att utföra åtal å brott, som hos honom af målsägande angifves, där brottet ej är sådant, att det endast af målsäganden åtalas må, efter ty i lag stadgadt finnes.»

Sistnämnda moment har i praxis gifvits väsentligen olika tolkning. Å ena sidan har man påstått, att allmän åklagare icke skulle vara skyldig att efter angivelse anställa åtal för ett brott, utan att angifvelsens befogethet blifvit styrkt genom framläggande af sannolika skäl för misstanke, att den angifne begått ifrågavarande brott. Å andra sidan har man sökt göra gällande, att stadgandets kategoriska ordalag medförde, att en närmare granskning af angifvelsen och de grunder, med hvilka densamma motiverats, skulle vara obehöflig.

Emellertid torde utan svårighet inses, att en åklagare — åtminstone i vissa fall — icke utan vidare får taga för god en hos honom gjord angivelse om ett begånget brott. Enligt 25 kap. 3 § strafflagen skall hvarje åklagare, som ställer den, han vet vara oskyldig, under åtal vid domstol, afsättas och straffas såsom i 16 kap. strafflagen är stadgadt om falsk angivelse. Åklagaren skall dessutom, om brottet det förtjänar, förklaras ovärdig att vidare nyttjas i rikets tjänst. Här af följer, att åtal för ett af målsägande angifvet brott icke får ifrågakomma, när den åklagare, hos hvilken angifvelsen sker, själf vet, att den angifne är oskyldig.

Vidare kunna omständigheterna vid ett till åtal angifvet brott vara sådana, att häktning för brottet är tillåten eller rent af påbjuden. I ett dylikt fall måste åklagaren, innan han kan besluta om häktning, undersöka, om sannolika skäl för en sådan åtgärd föreligga. Otvifvelaktigt skulle det vara oegentligt, om en åklagare, som funnit skäl för häktning ej föreligga, ändock skulle på grund af angifvelsen vara skyldig att anställa ett åtal.

I nu omförmälta båda händelser kan sålunda med absolut visshet eller åtminstone på goda grunder antagas, att en åklagare icke utan vidare är pliktig att åtala ett hos honom angifvet brott af beskaffenhet att kunna af åklagaren åtalas först efter angivelse. Antagligen har det varit lagstiftarens mening, att detsamma skulle gälla om alla angivelsebrott; och detta antagande torde i någon mån bestyrkas af en jämförelse med hvad som gäller om brott under allmänt åtal. Föreskriften i 19 § 1 mom. af promulgationslagen till strafflagen, att åklagare skall tala å brott, som

under allmänt åtal hörer, är till formen kategorisk, men innefattar dock, att en allmän åklagare äfven efter angivelse ej är skyldig att åtala ett dylikt brott, när sannolika skäl för ett åtals befogenhet icke föreligga. Bestämmelsen i mom. 3, som är lika kategorisk som regeln i mom. 1, kan omöjligt vara strängare än denna. Hwad i mom. 3 ålägges en åklagare sker under samma förutsättning som förpliktandet i mom. 1. Samma pröfningsrätt för vederbörande åklagare torde böra finnas i båda händelserna.

Den meningsskiljaktighet, som i förevarande hänseende förefinnes hos rikets åklagare, har jag under min ämbetsutöfning kunnat konstatera. I saken har vidare en af rikets domare hänvänt sig till mig och, med betonande af den härutinnan föreliggande ovissheten och vikten af en förtydligande lagbestämmelse, hänvisat till promulgationslagen till den i storfurstendömet Finland gällande strafflagen. Denna lag, som är utfärdad den 19 december 1889, innehåller i 18 § en uttrycklig föreskrift därom, att åklagaren i ett fall af förevarande beskaffenhet icke är skyldig att utföra åtal för ett angifvet brott, om bevisen för angifvelsen äro så ringa, att den ej är grundad på sannolika skäl.»

Genom kungl. förordningen om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall den 16 februari 1864 (promulgationslagen till strafflagen) har för första gången i svensk rätt lämnats mera bestämda föreskrifter om åtal av brott. Under hänvisning till de stadganden angående åtalsrätt, som i strafflagens särskilda kapitel meddelas rörande däri omhandlade brott, har i promulgationslagen (19 § 1—3 mom.) gjorts åtskillnad mellan brott, som äro underkastade allmänt åtal, brott, som av allmän åklagare må åtalas endast efter angivelse av målsägande, och brott, som uteslutande äro föremål för enskilt åtal.

I fråga om de båda först nämnda slagen av brott har lagen enligt dess ordalydelse utan några som helst förbehåll föreskrivit skyldighet för allmän åklagare att anställa åtal. På sätt justitieombudsmannen påvisat med hänvisning till vissa bestämmelser i 16 och 25 kap. strafflagen samt gällande stadganden om häktning, är emellertid under givna omständigheter åklagares åtalsrätt betingad av en föregående prövning af grunderna för åtalet. I detta hänseende har antagits, att åklagaren, för att åtalet skall kunna anses befogadt, för detsamma bör hava ägt sannolika skäl. Riktigheten av denna tolkning lär näppeligen hava blivit ifrågasatt beträffande de brott, som hemfalla under allmänt åtal. Också har i talrika rättsfall mot åklagare förd rekonventionstalan för obefogat åtal af domstolarna bifallits, då

Utskottets
yttrande.

dylika åtal prövats icke hava varit grundade på sannolika skäl. Däremot hava, såsom justitieombudsmannen anför, skilda meningar försports rörande tillämpningen i enahanda avseende av 19 § 3 mom. i promulgationslagen, såvitt angår åklagares skyldighet att anställa åtal efter angivelse. I äldre juridisk doktrin har sålunda uttalats den åsikten, att ett efter angivelse anställt åtal icke borde räknas åklagaren till last, med mindre han bestämt vetat angivelsen vara osann, samt att ett dylikt åtal följaktligen finge ske på målsägandens ansvar allena. Något modifierad, har samma grunduppfattning senare uttryckts på det sätt, att åklagaren skulle vara berättigad att vägra åtala efter angivelse, endast om han funnit angivelsen sakna alla skäl. Denna uppfattning har, i synnerhet under ett tidigare skede, otvivelaktigt till någon del varit bestämmande såväl vid åklagares handhavande av åtalsrätten som för åtskilliga underrätters lagtillämpning. I motsats till denna praxis står den åsikt, som justitieombudsmannen förklarar sig biträda och vilken såsom gemensam förutsättning för alla åtal, oavsett om de tillkommit efter angivelse eller icke, uppställer förhandenvaron av sannolika skäl. Justitieombudsmannens förevarande framställning avser därför att genom en förtydligande ändring av ifrågavarande lagrum fastslå den tolkning, som av honom ansetts vara den riktiga.

De skäl, som av justitieombudsmannen anförts till stöd för den av honom omfattade tolkningen, synas utskottet icke kunna jävas. Den inskränkning i åtalsrätten, som innefattas i skyldighet för åklagaren att underkasta åtalets sakliga förutsättningar en föregående prövning, är uppenbarligen starkt grundad. Ett åtal bör naturligen icke kunna komma till stånd med mindre den, som har att utföra detsamma, varit i tillfälle att själv vinna någon övertygelse om dess berättigande. Det torde ej heller kunna antagas hava varit lagens mening att ställa statens åklagareinstitution såsom ett osjälvständigt redskap till varje angivares förfogande. En dylik tillämpning av ifrågavarande lagrum uteslutande efter dess ordalydelse öppnar därför möjlighet för påtagliga missförhållanden. På dessa och av justitieombudsmannen i övrigt anförda grunder kan enligt utskottets förmenande en riktig tolkning icke giva annat resultat, än att allmän åklagare icke äger anställa åtal efter angivelse, med mindre sannolika skäl föreligga för den angivnes brottslighet. Samma mening har även bestämt hävdats i den nyare rättsvetenskapen.

Ehuru utskottet till fullo delar justitieombudsmannens uppfattning om önskvärdheten av en enhetlig praxis i nu angivna riktning, har utskottet likväl icke ansett sig böra förorda den av justitieombudsmannen föreslagna lagändringen. Enligt utskottets förmenande bör en ändring, som egentligen allenast avser att vara en lagförklaring, icke utan tvinn-

gande skäl vidtagas i fråga om ett stadgande, som i likhet med det här förevarande ägt oförändrad giltighet under en längre tidsföljd. Därav föränledes lätt den missuppfattningen, att åt stadgandet givits ett förändrat innehåll, och lagändringen kan sålunda komma att tilläggas en annan innebörd än därmed avsetts. Särskilt ligger i detta fall ett sådant antagande nära, då icke samtidigt med ändringen av 3 mom. motsvarande formulering genomföres även i fråga om 1 mom., ehuru, såsom förut antydts, innebörden av båda stadgandena måste förutsättas vara överensstämmande. En missuppfattning av nu antydda slag synes närmast vara att befara i en benägenhet hos åklagare att åt skyldigheten att anställa åtal efter angivelse giva en starkare begränsning än önskligt vore. Såvitt utskottet kunnat inhämta, har ock numera den tolkning, som enligt justitieombudsmannens förslag skulle erhålla ett bestämt uttryck i lagen, uti rättspraxis vunnit alltmera avseende. Efter det uttalande i ämnet, som nu föreligger från justitieombudsmannens sida, torde det därför få antagas, att den uppfattning, vilken av honom betecknats såsom oriktig, för framtiden skall helt och hållet försvinna ur rättstillämpningen. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de betänkligheter, som yppats emot det av justitieombudsmannen framlagda ändringsförslaget, finner utskottet sig icke böra tillstyrka någon Riksdagens åtgärd i ämnet.

Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att justitieombudsmannens förevarande framställning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 6 februari 1913.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservat ion

av herr *Lindhagen*, som anförde:

»Instämmande i sak med utskottet, finner jag dock utskottets förhoppning att den av ombudsmannen överklagade rättstillämpningen skall

för framtiden försvinna, grunda sig endast på ett alldeles obestyrkt antagande, som tvärt om motsäges av vad om denna sak blivit i utskottet upplyst. Med hänsyn till åklagarmaktens svaga underbyggnad ännu mångestades för sin uppgift, och då det icke synes mig försvarligt, att det av ombudsmannen påpekade missförhållandet får opåtalat fortfarande äga rum, anser jag därför ombudsmannens framställning böra i sak bifallas.

Instämmande emellertid väsentligen även i vad utskottet erinrat mot den föreslagna formuleringen, synes mig vad ombudsmannen avsett riktigare i lagtexten uttryckas genom att lagruunmet bibehåller sin nuvarande lydelse oförändrad och därtill lägges en punkt, som reder ut det oklara förhållandet. Åklagaren bör ha skyldighet att utfråga angivaren om alla inverkan omständigheter och finner han därvid att angivaren uppenbarligen saknar sannolika skäl för angivelsen, bör åklagaren ej vara pliktig väcka åtal eller anställa närmare undersökning. Lämpligt är att lagen sålunda å andra sidan framhåller något även om åklagarens undersökningsplikt, som läser ofta åsidosätts.

Det hemställes alltså,

att Riksdagen för sin del ville antaga följande förändrade lydelse av 19 § 3 mom. i förordningen om nya strafflagens införande:

»Allmän åklagare vare ock pliktig att utföra åtal å brott, som hos honom av målsägande angives, där brottet ej är sådant, att det endast av målsäganden åtalas må, efter ty i lag stadgat finnes. Finner åklagaren vad angivaren kan anföra till stöd för sin angivelse uppenbarligen ej innefatta sannolika skäl för densamma, vare åklagaren ej pliktig att utföra åtal å det uppgivna brottet eller anställa närmare undersökning därom.»